

การพัฒนาจริยธรรมของผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม
Ethical Development of Leaders according to The Buddhist Ethics

พระมหานรินทร์ สุรปญโญ ดร.

Phramaha Narin Surapayyo Dr.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chaiyaphum Sangha College

Author for Correspondence: Email: narinpempa123@gmail.com

บทคัดย่อ

ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเป็นบุคคลที่มีอำนาจสูงสุดในการปกครองแผ่นดินมาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยประชาชนจะเลือกคนที่ตนเห็นว่าดีที่สุด มีความเหมาะสมที่สุด และสามารถเข้าไปรักษาผลประโยชน์ให้แก่ตนมาเป็นผู้แทนของตน หากผู้นำขาดซึ่งจริยธรรมย่อมทำให้ชุมชน สังคมและประเทศชาติเกิดความเสียหายได้มากกว่าบุคคลทั่วไป

จริยธรรมของผู้นำจึงถือเป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศไทย ฉะนั้นผู้นำจึงจำเป็นที่จะต้องมีจริยธรรมคือความรู้เพื่อเป็นประโยชน์สุขทั้งแก่ตนเองผู้อื่นและสังคมโดยรวม ในที่นี้ผู้เขียนมุ่งเขียนถึงหลักพุทธจริยธรรมคือธรรมของคนดีที่เหมาะสม ควรจะมี ควรจะเป็น หรือควรจะทำปฏิบัติของผู้นำเป็นสำคัญ

คำสำคัญ : การพัฒนา, จริยธรรม, ผู้นำ

Received:11/06/64, Revised:20/06/64, Accepted:21/06/64

Abstract

Thailand has changed government from an absolute monarchy with the King as the head of state. The King is the person with the highest power to rule the land to become a democracy in which the people will choose the one they deem the best is most suitable and able to go in and protect the interests of themselves as their representatives. If the leader lacks ethics, the community Society and the nation are more damaging than ordinary people.

Leadership ethics are one of the things that is important to the development of Thailand. Therefore, leaders need to have ethics, knowledge, to benefit themselves, others and society as a whole. Here, the author focuses on writing about Buddhist ethics, namely, the Dharma of the right good people, should have, should be, or should conduct the conduct of the leader.

Keywords : Development, Ethics, Leader.

บทนำ

การพัฒนาการเมืองไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีปัญหามากมายหลายด้านจนกลายมาเป็นปัญหาวิกฤตทางการเมืองเกิดจากตัวบุคคลเป็นสำคัญ เช่น การเขียนกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม การใช้อำนาจทางกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม ผู้นำทางการเมืองมุ่งแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเองและพวกพ้อง และการจัดสรรผลประโยชน์ที่ไม่เป็นธรรมจึงทำให้เกิดความขัดแย้ง ขาดความรักความสามัคคีในที่สุด การพัฒนาการเมืองควรนำเอาหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ ผู้นำทางการเมืองที่ประพฤติปฏิบัติตนได้ดีถูกต้องเหมาะสมย่อมจะเป็นแบบอย่างที่ดีที่ถูกต้องที่เหมาะสมแก่ประชาชน ชุมชน และสังคมเพื่อช่วยกันพัฒนาการเมืองไทย (พระครูรัตนสูตรกร (ปราโมทย์ ล่องแก้ว) และคณะ, 2563 : 34) ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเป็นบุคคลที่มีอำนาจสูงสุดในการปกครองแผ่นดินมาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย และการปกครองในปัจจุบันเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยอ้อมหรือที่เรียกว่าเป็นการปกครองโดยผู้แทน โดยประชาชนจะเลือกคนที่ตนเห็นว่าดีที่สุด มีความเหมาะสมที่สุด และสามารถเข้าไปรักษาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองได้ ส่วนนักการเมืองเมื่อตนเองได้รับความไว้วางใจจากประชาชนก็ทำหน้าที่ทางการเมืองตามอำเภอใจเพราะถือว่าประชาชนให้ความไว้วางใจตนแล้ว ดังนั้นจะทำอะไรก็ได้จึงเป็นเหตุให้ถูกมองว่านักการเมืองไทยจำนวนไม่น้อยที่ขาดคุณธรรมจริยธรรมและขาดความรับผิดชอบทางการเมืองอย่างแท้จริง คือ การเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง ครอบครัว และพวกพ้อง ส่วนผลประโยชน์ของประเทศเป็นลำดับสุดท้าย ในที่สุดก็ทำให้ประเทศชาติเสียหายยิ่งไปกว่านั้นผู้ที่ต้องรับผลกระทบก็คือประชาชนนั่นเองจึงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าต้นตอของปัญหาเกิดมาจากการบริหารราชการแผ่นดินที่ผิดพลาด เกิดจากความจงใจของนักการเมืองที่หวังกอบโกยผลประโยชน์ในธุรกิจการเมืองทำให้ประชาชนในฐานะเจ้าของประเทศไม่อาจพึ่งพานักการเมืองซึ่งเป็นผู้แทนของตนแต่ขาดความสำนึกทางคุณธรรมและจริยธรรม (ธนภัทร จันทรเรือง, 2556 : 1-2)

จริยธรรมของผู้นำการเมืองจึงถือเป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองเนื่องจากเป็นกลไกในการชักนำบุคลากรที่มีศักยภาพคุณธรรมและจริยธรรมเข้าสู่ระบบการเมืองและเป็นการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองที่ดีให้มีมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการจัดระบบการเลือกสรรผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและการบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปอย่างชอบธรรมซึ่งการสร้างผู้นำและนักการเมืองที่มีคุณธรรม มีความสามารถ และมีความรับผิดชอบต่อประชาชนนั้นต้องมีการกำหนดมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของผู้นำและนักการเมือง ผู้เขียนสนใจการพัฒนาจริยธรรมของผู้นำทางการเมืองตามหลักสัปปุริสธรรมเพื่อพัฒนามาตรฐานจริยธรรมทางการเมืองโดยมุ่งเน้นศึกษาในเรื่องจริยธรรมที่เหมาะสมที่ผู้นำทางการเมืองควรมี ควรจะเป็นหรือควรประพฤติปฏิบัติเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี ในการพัฒนาตน ชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีจริยธรรมทางการเมือง

จริยธรรมทางการเมืองตามแนวคิดและทฤษฎีของโสเครติส สำหรับโสเครติสแล้วความดีความมีจริยธรรมจะต้องเกิดจากความรู้ ดังคำที่กล่าวว่า จริยธรรมคือความรู้ หมายถึง รู้จักพอประมาณ เช่น ความ

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

พอประมาณระหว่างความกล้าหาญกับความขาดกลัว ถ้าบุคคลรู้และเข้าใจถึงธรรมชาติของความดีจริง ๆ เขาก็จะไม่กระทำความชั่วหรือกระทำความผิด แต่เนื่องจากบุคคลไม่รู้จึงต้องกระทำชั่ว ดังนั้นความขาดกลัวจึงเป็นความชั่วร้าย เพราะว่าธรรมชาติของมนุษย์นั้นไม่มีใครที่ตั้งใจทำชั่วหรือกระทำความผิด แต่ที่เขากระทำความผิดนั้นก็เพราะเขาไม่รู้ ความรู้หมายถึงความมีเหตุผลของบุคคลเป็นสิ่งที่รวมจริยธรรมสำคัญ เช่น ความดี ความรอบคอบ การวางแผนล่วงหน้า ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความมีเมตตา ความกรุณา คุณธรรมต่าง ๆ เกิดมาจากความรู้ ดังนั้นความรู้จึงเป็นรากฐานของจริยธรรมทั้งหมดและความรู้ที่แท้จริงนั้นมีอย่างเดียว คือ ความรู้ชีวิตที่ทำให้เกิดความดีงาม (วิโรจ นาคชาตรี และคณะ, 2548 : 150-151)

จริยธรรมทางการเมืองตามแนวคิดและทฤษฎีของเพลโต เพลโตเห็นว่ามนุษย์ควรที่จะมีจริยธรรมหลักอันเป็นพื้นฐานของจริยธรรมอื่น ๆ จริยธรรมหลักนี้มี 4 ประการ คือ

1. ปัญญา เป็นการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยเหตุผลเหมาะสมกับสถานการณ์และสถานที่ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะทำให้เรารู้จักการคาดการณ์ล่วงหน้า มีความระมัดระวัง มีหลักในการตัดสินใจ และมีความสุขรอบคอบ

2. ความกล้าหาญ เป็นการป้องกันชีวิตให้พ้นจากสิ่งชั่วร้ายใจ มีความอดทน ความกล้าหาญนับว่าเป็นสิ่งสำคัญ เพราะถ้าขาดซึ่งความกล้าหาญก็จะทำให้บุคคลตกเป็นทาสของสิ่งชั่วร้ายจิตใจและหลงไปตามกระแส นั้น ๆ เพลโตถือว่าความอดทนเป็นลักษณะภายในของความกล้าหาญ ความอดทนเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะนำพาเราฝ่าฟันอุปสรรคไปสู่ความสำเร็จ นอกจากนี้ความกล้าหาญยังรวมไปถึงความขยัน การตัดสินใจ ความหวัง ความเชื่อ

3. ความรู้จักประมาณ เป็นการหลีกเลี่ยงจากสิ่งชั่วร้ายที่เกิดจากประสาทสัมผัสหรือความเพละเลื้อยทางวุฒิปัญญาด้วยการรู้จักใช้เหตุผลพิจารณาถึงความพอดีไม่ขาดหรือมากเกินไป ความรู้จากการควบคุมการได้มาซึ่งมากเกินไปหรือควบคุมการสูญเสียไม่ให้เกิดขึ้นมากไปกว่านั้นอีก การประมาณนี้จึงเป็นการระงับจิตใจตนเอง การเสียสละ

4. ความยุติธรรม หมายถึง การแบ่งปัน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การทำหน้าที่ของตนเองโดยไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการของผู้อื่นรวมถึงการมีความรัก ความซื่อสัตย์ ความเคารพ การรักษาสัญญา สติปัญญา ถือว่า ความยุติธรรมเป็นการรวบรวมเอาคุณธรรมทั้งหมดเข้าไว้ด้วยกันและคุณธรรมนี้มีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกันคือการเข้าใจตนเอง (วิโรจ นาคชาตรี และคณะ, 2548 : 152-153)

จริยธรรมทางการเมืองตามแนวคิดและทฤษฎีของอริสโตเติล อริสโตเติลถือว่าจริยธรรมเป็นศาสตร์ที่สูงที่สุดเพราะเป็นเรื่องที่กล่าวถึงความดีสูงสุด ความดีสูงสุดที่ว่าเป็นความสุข หมายถึง ความปลอดภัยและสันติสุข อย่างไรก็ตามอริสโตเติลเห็นว่าจริยศาสตร์ไม่ใช่ศาสตร์ที่มีความแน่นอนตายตัวเหมือนกับคณิตศาสตร์หรือตรรกศาสตร์เนื่องจากจริยธรรมให้เพียงผลทั่ว ๆ ไปหาความแน่นอนไม่ได้ ดังนั้นจริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์เฉพาะตนและสิ่งที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับตน ได้แก่ สาระ ปริมาณ คุณภาพ ความสัมพันธ์ สถานที่ เวลา ลักษณะ การกระทำ เป็นต้น ความดีนี้ มนุษย์ทุกคนควรแสวงหาความดีที่ว่่านั้นมี 3 ชนิด คือ

1. ความดีภายนอก คือ ชื่อเสียง เกียรติยศ

2. ความดีทางร่างกาย คือ การมีสุขภาพดี มีร่างกายสมบูรณ์ มีร่างกายสวยงาม

3. ความดีทางวิญญาณ คือ สติปัญญา ความสุข คุณธรรม

ความดีทั้ง 3 ชนิดก่อให้เกิดความสุขขึ้นในชีวิต อริสโตเติลเห็นว่าคนที่มีความสุขที่สุดนั้นคือคนที่มีความรู้ดีทางวิญญาณ อย่างไรก็ตามเราไม่ควรที่จะกำจำกัดตัวเองเพียงแค่ว่าอะไรดีเท่านั้นแต่ต้องรู้วิธีการที่จะทำให้เป็นคนดีด้วยการเป็นคนดีต้องมีคุณสมบัติ 2 ประการ คือ ความฉลาดและศีลธรรมจรรยาโดยความฉลาดได้มาจากการศึกษาส่วนศีลธรรมจรรยาได้มาจากการปฏิบัติตนในสังคม การที่บุคคลมีทั้งความฉลาดและศีลธรรมจรรยาย่อมทำให้เขาเป็นผู้ที่มีคุณธรรมประจำใจและรู้จักปฏิบัติตนตามทางสายกลางหรือการรู้จักการยับยั้ง นอกจากนั้นมนุษย์จะต้องมีจริยธรรมอีก 4 ประการ คือ

1. ความรู้จักประมาณ หมายถึง ความพอเหมาะพอดีรู้จักควบคุมอารมณ์ในการแสวงหา ความเพลิดเพลินทางร่างกายอย่าปล่อยให้แรงปรารถนาชักจูงไปแบบสัตว์ชั้นต่ำ
2. ความกล้าหาญ หมายถึง การกล้าแสดงออกเพื่อปกป้องหรือป้องกันเวลาที่มีภัย
3. ความยุติธรรม หมายถึง การให้ความเท่าเทียมแก่บุคคล
4. มิตรภาพ หมายถึง ความรัก คือ การให้เกิดประโยชน์ซึ่งกันและกัน (วิโรจ นาคชาตรี และคณะ, 2548 : 153-154)

จริยธรรมทางการเมืองตามแนวคิดทฤษฎีของนักปราชญ์ทั้ง 3 ท่านนั้นมุ่งเน้นถึงจริยธรรม คือ ความดีที่เกิดจากความรู้ คือ รู้จักความพอประมาณ รู้จักความกล้าหาญ รู้จักความยุติธรรม การที่บุคคลมีทั้งความฉลาดและศีลธรรมจรรยาย่อมทำให้เขาเป็นผู้ที่มีคุณธรรมประจำใจ เพราะฉะนั้นผู้นำจึงจำเป็นต้องมีจริยธรรม คือ ความรู้ความสามารถและคุณความดี เรียกว่า ต้องเป็นคนเก่งและคนดีจึงจะสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับประชาชนและพัฒนาประเทศให้เจริญกว่านี้ได้

แนวคิดและทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

จริยธรรมทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของจริยธรรมทางสังคม พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นมีการกล่าวถึงทั้งในทฤษฎีทางจิตวิทยาและแนวคิดของนักการศึกษา รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแต่ละทฤษฎีมีพื้นฐานแนวคิดและข้อตกลงเบื้องต้นแตกต่างกันในการนำมาใช้จึงไม่มีทฤษฎีใดที่มีความสมบูรณ์ในการใช้ทฤษฎีต่าง ๆ นี่เป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติจึงต้องพิจารณาทั้งจุดเด่นและข้อด้อยของทฤษฎีนั้น ๆ และนำมาบูรณาการกับทฤษฎีอื่น ๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและลดข้อบกพร่องที่จะเกิดขึ้น (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2541 : 38) แต่ในที่นี้จะขอนำเสนอทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม ดังต่อไปนี้ คือ

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ฟรอยด์เชื่อว่าบุคลิกภาพของคนเรามี 3 องค์ประกอบ คือ อิด (Id) เป็นส่วนที่เห็นแก่ตัวและไม่มีความผิด โอโก้ (Ego) เป็นส่วนเหตุผล และซูเปอร์โอโก้ (Superego) เป็นส่วนของจริยธรรมเป็นโมโนสำนึกซึ่งมีหน้าที่สำคัญ คือ การทำให้แน่ใจว่าแผนการที่โอโก้สร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการของอิดนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ฟรอยด์เชื่อว่าทารกและเด็กวัยเตาะแตะยังไม่มีซูเปอร์โอโก้ ดังนั้นเด็กในวัยนี้จะทำตามแรงขับที่เห็นแก่ตัวของตน ถ้าพ่อแม่ไม่ควบคุมในช่วงอายุ 3-6 ปีซึ่งเป็นขั้นเพศของการพัฒนาทางเพศตามทฤษฎีของ ฟรอยด์เป็นช่วงที่ฟรอยด์กล่าวว่า ซูเปอร์โอโก้จะก่อตัวขึ้นเพื่อการแก้ไขความขัดแย้งในเรื่องที่ได้กรักพ่อแม่ที่มีเพศตรงข้ามกับตน เด็กชายจะเลียนแบบและยอมรับแบบแผนพฤติกรรมของพ่อและยังซึมซับรับเอามาตรฐานทาง

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

จริยธรรมของพ่อมาด้วย ส่วนเด็กหญิงจะเทียบเคียงกับแม่ของตนและยอมรับมาตรฐานทางจริยธรรมของแม่มา การที่เรามีซูเปอร์อีโก้ก็เปรียบเสมือนมีพ่อแม่อยู่ในใจเสมอแม้ว่าจะไม่มีใครมาคอยบอกว่าอะไรถูกอะไรผิด หรือไม่มีใครมากระตุ้นความรู้สึกละเอียดใจหรือความรู้สึกผิดเมื่อคิดจะทำผิด พรอยด์เป็นผู้ที่ให้ความสำคัญในส่วนอารมณ์ความรู้สึกของจริยธรรม (ดวงเดือน พันธมนานิน, 2550 : 5)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม อัลเบิร์ต บันดูรา กล่าวว่า การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดจากการสังเกตและการเลียนแบบทั้งนักเรียนและสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญเท่า ๆ กัน การเรียนรู้จึงเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับนักเรียน ซึ่งนักเรียนจะรับรู้สิ่งเร้าและสามารถกำหนดสัญลักษณ์ของสิ่งที่สังเกตเก็บไว้ในความจำและเรียกใช้ในขณะที่ต้องการให้เหมือนตัวแบบ โดยให้การเสริมแรงทางบวกแก่ผู้ที่มีพฤติกรรมที่เหมาะสม ครูและผู้ปกครองจะเป็นตัวแบบที่ดีที่สามารถช่วยให้นักเรียนมีพฤติกรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม และการเรียนรู้ยังเกิดจากประสบการณ์ตรงที่เกิดขึ้นโดยตนเอง หรือเกิดจากการสังเกตพฤติกรรม และการอ่าน สิ่งที่คุณอื่นบันทึกไว้ด้วยวิธีการเรียนรู้หลายรูปแบบซึ่งทำให้นักเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็ว (ดวงเดือน พันธมนานิน 2524 : 115)

ทฤษฎีพุทธจริยธรรม คือ พัฒนาการทางจริยธรรมเป็นความสามารถของบุคคลในการดำเนินชีวิตให้อยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสมประกอบด้วยความเข้าใจบทบาทและหน้าที่ที่มีต่อตนเองต่อผู้อื่นและสังคมผลจากการพัฒนาทางจริยธรรมของบุคคลจะทำให้เกิดความสุขและความเจริญทั้งทางวัตถุและจิตใจในสังคมและโลกส่วนรวม ดังทฤษฎีพุทธจริยธรรมของพระธรรมปิฎก ได้กล่าวสรุปไว้ว่า คำว่า จริยะ จริยา ตลอดจน จริยธรรม มีความหมายกว้างกว่านั้น คือ หมายถึง การดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ การยังชีวิตให้เป็นไป การครองชีวิต การใช้ชีวิต การเคลื่อนไหวของชีวิตทุกแง่ทุกด้านทุกระดับทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ แม้แต่การปฏิบัติกรรมฐาน เจริญสมาธิ บำเพ็ญสมณะ เจริญวิปัสสนา ก็รวมอยู่ในคำว่า “จริยธรรม” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2545 : 13-14)

ความสามารถของบุคคลในการดำเนินชีวิตให้อยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสมประกอบด้วยความเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของคนที่มีความสัมพันธ์ต่อผู้อื่นและในสังคมโลกส่วนรวมนี้ เรียกว่า พัฒนาการทางจริยธรรมโลกปัจจุบันนี้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเมื่อกาลเวลาเปลี่ยนแปลงไปเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ทำให้จิตใจของคนเราเปลี่ยนแปลงไปด้วยทำให้ไม่กล้าบาปอยากทำอะไรก็ทำตามอำเภอใจชอบทำเหมือนบ้านเมืองป่าเถื่อนไม่มีกฎหมายทุกคนไร้จริยธรรมเกิดความเดือดร้อนไปทุกหย่อมหญ้า ผลจากการพัฒนาทางจริยธรรมของบุคคลจะทำให้เกิดความสุขอันเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศชาติเพื่อให้ทุกคนมีศีลธรรมจรรยาอันเป็นเกราะป้องกันมิให้ทำความชั่ว ทำแต่ความดีเพื่อเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองผู้อื่นและสังคมโดยรวม ผู้นำจึงจำเป็นต้องปกครองตนเองให้มีพฤติกรรมที่ถูกต้องดีงามจนเป็นแบบอย่างที่ดี ที่เรียกว่า จริยธรรม

ความหมายของจริยธรรม

ความหมายของจริยศาสตร์จริยศาสตร์มาจากศัพท์ จริยะ + ศาสตร์ = วิชาว่าด้วยความประพฤติ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ระบุว่าจริยศาสตร์ปรัชญาสาขาหนึ่งว่าด้วยการแสวงหาความดีสูงสุดของชีวิตมนุษย์แสวงหาเกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติของมนุษย์ว่ายังไรถูกไม่ถูกต้องไม่สมควรไม่ควร และพิจารณา

ปัญหาเรื่องสถานภาพทางศีลธรรมสรุปความว่าจริยศาสตร์เป็นวิชาว่าด้วยความประพฤติของมนุษย์ว่าอะไรดี อะไรไม่ดี อะไรถูก อะไรผิด อะไรควรทำ และอะไรควรเว้น

จริยธรรมมาจากศัพท์ จริย + ธรรม คำว่า จริยะ หมายถึงความประพฤติหรือกิจที่ควรประพฤติ ส่วนคำว่า ธรรมะ มีความหมายหลายอย่างเช่นคุณความดี หลักคำสอนของศาสนา หลักปฏิบัติเมื่อนำมารวมกันเป็นจริยธรรมจึงหมายถึงหลักแห่งความประพฤติ พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานได้ให้คำนิยามว่า จริยธรรมคือธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรมโดยทั่วไปจะทำมักอยู่กับศาสนาเพราะคำสอนทางศาสนามีส่วนสร้างแบบจริยธรรมให้กับสังคมดังกล่าวของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ปราโมชที่ว่า “จริยธรรมของสังคมไทยขึ้นอยู่กับระบบศีลธรรมของพระพุทธศาสนา ศาสนาพุทธกำหนดหลักในการปฏิบัติในชีวิตประจำวันไว้อย่างไรนั้นหมายความว่ากำหนดหลักจริยธรรมไว้ให้ปฏิบัติเช่นนั้น” สรุปจริยศาสตร์มุ่งเสนอทฤษฎีส่วนจริยธรรมมุ่งชี้วิธีปฏิบัติ จริยศาสตร์ให้หลักการจริยธรรมให้วิธีการ จริยศาสตร์มุ่งตอบปัญหาว่าความดีคืออะไรส่วนจริยธรรมมุ่งประเด็นว่าปฏิบัติอย่างไรจึงจะเข้าถึงความดี กล่าวโดยสรุปจริยศาสตร์และจริยธรรมเกี่ยวข้องกับความประพฤติ ความต่างอยู่ตรงที่ว่าจริยศาสตร์เน้นทฤษฎีส่วนจริยธรรมเน้นวิธีปฏิบัติ (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2561 : 121-122)

จริยธรรม (Ethics) มาจากภาษากรีกว่า Ethos คือ Habit นั่นคือนิสัย ดังนั้น จริยธรรมและจริยศาสตร์จึงเป็นเรื่องของการฝึกนิสัย ตามทฤษฎีของชาวกรีก กล่าวว่า “คนเราเกิดมาเหมือนผ้าขาวแล้วมาฝึกกันโดยต้องทำบ่อย ๆ ทำซ้ำ ๆ จนเป็นนิสัยแล้วจะกลายเป็นคุณธรรมเป็นการเริ่มจากภายนอกเข้าไปสู่ภายใน (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต), 2541 : 7) จริยธรรม คือ ประมวลกฎเกณฑ์ความประพฤติหรือมาตรการของความประพฤติ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่มีความสำนึกและมีการตัดสินใจ” (กิริติ บุญเจือ, 2522 : 21) เป็นความประพฤติตามค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยใช้วิชาจริยศาสตร์ศึกษาพฤติกรรมด้านคุณค่าสามารถวิเคราะห์ค่านิยมที่เป็นคู่กันสามารถแยกแยะได้ว่าสิ่งที่ดีควรกระทำ และสิ่งใดควรละเว้น (วิทย์ วิศทเวทย์, 2528 : 13)

จริยธรรมมีทั้งความหมายกว้างและความหมายแคบ ซึ่งกล่าวเฉพาะความหมายที่เห็นใกล้ชิดและที่จะนำไปปรับใช้ จริยธรรมที่มีความหมายกว้างมากอาจจะรวมไปถึงค่านิยม คือ สภาพหรือการกระทำบางประการที่เราเชื่อยึดมั่นถือมั่น เพื่อจะได้บรรลุถึงวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายของสังคมหรือของตัวเอง เช่น ความดี ความซื่อสัตย์สุจริต และอื่น ๆ เหล่านี้เป็นค่านิยมฝ่ายดี แต่อาจจะมีค่านิยมฝ่ายชั่ว เช่น การดื่มสุรายาเมา การเป็นชู้กับเมียเขา การแต่งกายนิยมใช้ของที่ผลิตจากต่างประเทศ การใช้ของราคาแพงและอื่น ๆ เป็นต้น ส่วนจริยธรรมที่มีความหมายอย่างแคบ หมายถึง ศีลธรรม คุณธรรม อันเป็นธรรมะที่ควรประพฤติ ฉะนั้นจริยธรรมก็คือค่านิยมในระดับต่าง ๆ ซึ่งสังคมและบุคคลต้องยึดมั่นถือมั่น (วศิน อินทสระ, 2549 : 169) จริยธรรม จึงหมายถึง หลักความประพฤติที่อบรมกิจและปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม คุณค่าทางจริยธรรมชี้ให้เห็นความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ดีงามอยู่ในสภาพแวดล้อมที่โน้มนำให้บุคคลมุ่งกระทำความดีละเว้นความชั่ว (ประภาศรี สีหอำไพ, 2540 : 24) จริยธรรมเป็นหลักธรรมที่บุคคลควรประพฤติจัดว่าเป็น

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

คุณธรรมที่แสดงออกทางร่างกายในลักษณะที่ดั่งงามถูกต้อง อันเป็นสิ่งที่ประสงค์ของสังคม และจริยธรรมจะมีได้จำต้องอาศัยหลักคำสอนทางศาสนา อันได้แก่ ศีล อันหมายถึง หลักหรือกฎเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติเพื่อตัดหรือฝึกหัดกายและวาจาให้เรียบร้อย (บุญมี แท่นแก้ว, 2541 : 1)

จริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความค่าเป็นความคิดดีที่กระตุ้นให้มีการประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบที่ดั่งงามและสามารถจำแนกความถูกผิดได้มีสติสัมปชัญญะเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกให้เห็นเป็นการปฏิบัติที่ถูกต้องที่เป็นผลมาจากความคิดที่สังคมหรือบุคคลเห็นร่วมกันเป็นสิ่งที่ดีโดยมีกรอบหรือแนวทางอันดั่งงามที่พึงปฏิบัติซึ่งกำหนดไว้สำหรับสังคมเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยดั่งงาม ความร่มเย็นเป็นสุข ความรักสามัคคี ความอบอุ่น มั่นคงปลอดภัยในการดำเนินชีวิต จริยธรรม คือ กฎเกณฑ์หรือหลักแห่งการประพฤติปฏิบัติที่แต่ละสังคมสร้างขึ้นและต้องเป็นที่ยอมรับของทุกคนในสังคม มีส่วนต่อการจรรโลงสังคม คือ มีส่วนก่อให้เกิดความสงบสุขต่อสังคมนั่นเอง

บทบาทหน้าที่ของจริยธรรม

บทบาทหน้าที่ของจริยธรรม หมายถึง การแสดงออกทางกาย วาจา เป็นจริยธรรมที่เป็นการประพฤติปฏิบัติออกมาตามหลักธรรมคำสอนเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติของมวลมนุษย์ตามกฎหมายของธรรมชาติ คือ ความดีงามในสิ่งที่ถูกต้องหรือทั้งถูกและดีซึ่งเป็นหลักความประพฤติที่แสดงออกทั้งทางกายและวาจาในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีจริยธรรมประจำใจ (ไสว มาลาทอง, 2542 : 5) บทบาทหน้าที่ในการหาใจเพื่อให้ชีวิตดำเนินต่อไปซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่เบื้องต้นที่สำคัญ คือ บทบาทหน้าที่แบบต่อเนื่อง บทบาทหน้าที่ตามอุดมการณ์ ดังนี้

1. บทบาทหน้าที่แบบต่อเนื่อง หมายถึง มนุษย์ทุกคนที่เกิดขึ้นมาบนโลกใบนี้ทุกคนมีหน้าที่ด้วยกันหมดทุกคนซึ่งเป็นหน้าที่แบบต่อเนื่องทุกคนมีหน้าที่เกี่ยวพันถึงกันหมดทุกคน เช่น พ่อแม่ จะต้องรับผิดชอบดูแลให้เป็นคนดีของสังคมและสังคมก็มีความสุขครอบครัวก็มีความสุขตามไปด้วย ดังนั้นมนุษย์ทุกคนจะต้องมีหน้าที่เกี่ยวข้องกันหมดทุกคนแบบต่อเนื่อง

2. บทบาทหน้าที่ตามอุดมการณ์ หมายถึง การทำตามอุดมการณ์อันสูงสุดของชีวิตมนุษย์มีความตั้งมั่นอยู่ในความคิดของตนเองที่ตั้งไว้ซึ่งเป็นการตั้งความหวังไว้ในชีวิต เช่น ทหารมีอุดมการณ์อันสูงสุดว่าการเสียสละเพื่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ถือว่า เป็นเกียรติอันสูงสุดของทหาร และมนุษย์ในโลกนี้ทุกคนจะต้องมีอุดมการณ์ทุกคนเพราะเป็นสิ่งที่หวังไว้ในชีวิต แม้แต่คนชั่วก็จะมีอุดมการณ์ของคนชั่วก็เลย อุดมการณ์อันสูงสุดของคนชั่วก็เลยคือการไม่อยากจะทำอะไรเลยในชีวิตนี้ (ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์, 2520 : 3)

ในแง่ชีวิตวิทยานั้น มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิต เป็นสัตว์ชนิดหนึ่ง เป็นเวไนยสัตว์ คือ สัตว์ที่มีวินัยสามารถฝึกได้ (สัตว์อื่นก็ฝึกได้แต่ฝึกได้จำกัด) ทั้งมนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐเพราะมนุษย์มีจิตใจสูงเนื่องจากมนุษย์มีสติปัญญารู้จักพิจารณาความจริงความถูกต้องดั่งงาม สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีอิสระ ไม่อยู่ในบังคับของสิ่งใด คุณสมบัติที่ทำให้มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ คือ การรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง และทำในสิ่งที่ถูกต้องดั่งงาม คือ จริยธรรมนั่นเอง

คุณค่าของจริยธรรม

คุณค่าของจริยธรรม คือ ความดีโดยที่ความดีดังกล่าวนั้นแบ่งออกได้ 3 ประเภท คือ

1. ความดีที่เป็นเนื้อแท้หรือความดีในตัวเอง ความดีประเภทนี้จะมีคุณค่าในตัวเองไม่ต้องอาศัยสิ่งอื่นมาตีความให้ เช่น ความดี ความจริง ความงาม

2. ความดีที่เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกหรือส่งเสริมความดีให้สูงขึ้นไปอีก เช่น ความมีสุขภาพดี ความมั่งมีในทรัพย์สิน การมีความรู้ความสามารถ

3. ความดีทั้งที่เป็นเนื้อแท้ในตัวเองและความดีที่เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกความดีให้สูงขึ้นไปอีก เช่น ความเมตตา ความรัก ความสามัคคี ความอดทน ความขยันหมั่นเพียร การสร้างสรรค์ประโยชน์ร่วมกัน ความเป็นพี่เป็นน้องร่วมกัน การประหยัลดต่อมลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์และขอบเขตรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ ลักษณะและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมมีคุณสมบัติประเภทใดประเภทหนึ่งในสองประเภท คือ เป็นพฤติกรรมที่สังคมชมชอบให้การสนับสนุนผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม อีกประเภทหนึ่งคือลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่สมาชิกในสังคมเป็นการกระทำที่สังคมลงโทษพยายามกำจัดและผู้กระทำพฤติกรรมนั้นส่วนมากรู้สึกว่าเป็นสิ่งไม่ถูกต้องและเหมาะสม ฉะนั้นจริยธรรมจึงถือว่าเป็นศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อระบบสังคมและพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคล คือ จริยธรรมที่มีจุดหมายเพื่อให้รู้จักลักษณะแห่งความดีอันสูงสุดอันจะเป็นหลักในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสมและจริยธรรมก็มีจุดหมายเพื่อจะแก้ปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาด้านการเมือง เศรษฐกิจ และการศึกษารวมความว่าคุณค่าของจริยธรรมมีจุดหมายเพื่อการพัฒนา 2 ประเด็น คือ

1. มีจุดหมายเพื่อพัฒนาบุคคล (จริยธรรมบุคคล) คือ จริยธรรมส่วนนี้มีการทำตนเองให้บริสุทธิ์เป็นหลักโดยเน้นไปที่ความประพฤติส่วนบุคคลซึ่งเป็นที่ยอมรับว่าเป็นความประพฤติที่มีผลต่อสังคมด้วยว่าบุคคลนั้นก็เป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมด้วย

2. มีจุดหมายเพื่อพัฒนาสังคม (จริยธรรมสังคม) คือ จริยธรรมส่วนนี้เป็นการกระทำหน้าที่ระหว่างมนุษย์ด้วยกันในการกระทำนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานเพื่อความสงบสุขของสังคมเป็นหลัก (เดือน คำดี, 2534 : 154)

ในพุทธปรัชญาเถรวาทได้แสดงการปฏิบัติเพื่อเป็นทางนำไปสู่ความดีอันเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิตไว้ 3 ประการ รวมเรียกว่า ไตรสิกขา คือ

1. ศีล คือ ความปกติกายวาจาและเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานในการปฏิบัติไตรสิกขา คือ เป็นเบื้องต้นแห่งพระพุทธศาสนา คือเป็นเครื่องมือละกิเลส ศีลย่อมชำระปัญญาให้บริสุทธิ์หรือเป็นที่ตั้งและบ่อเกิดแห่งความดีและศีลนำไปสู่นิพพาน

2. สมาธิ คือ ความตั้งมั่นของจิตหรือภาวะที่จิตแน่วแน่ต่อสิ่งที่กำหนด คำจำกัดความของสมาธิที่พบเสมอคือ จิตแตกคดตา หรือเรียกสั้น ๆ ว่า เอกัคคตา แปลว่า ภาวะที่จิตมีอารมณ์เป็นหนึ่งคือ การที่จิตกำหนดแน่วแน่วอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ฟุ้งซ่านหรือส่ายไป ส่วนคัมภีร์รุ่นอุตรกถาระบุความหมายจำกัดลงไปอีกว่าสมาธิคือภาวะมีอารมณ์หนึ่งเดียวของกุศลจิตและไขความออกไปว่าหมายถึง การดำรงจิตและเจตสิกไว้ในอารมณ์หนึ่งเดียวและด้วยดี

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

3. ปัญญา คือ ความรู้ทั่วไป ความรอบรู้ ความรู้ความเข้าใจอย่างชัดเจนจนสามารถแยกแยะเหตุผลชั่วดีคุณโทษได้เป็นความรู้ที่จัดเจนจัดสรรจัดการสิ่งต่าง ๆ ได้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2541 : 24)

ความดีเป็นวิธีหนึ่งในการที่นำไปสู่คุณค่าของชีวิตคือจริยธรรมได้ ในทางพระพุทธศาสนาไตรสิกขา คือ ศีลสมาธิและปัญญาถือว่าเป็นหลักการที่สำคัญมาก คือ ไตรสิกขานี้จัดว่าเป็นเครื่องมือในการควบคุมความประพฤติความดีทั้งในด้านการกระทำทางกาย วาจาที่ใช้เจรจาหรือแม้กระทั่งความคิดซึ่งอาการเหล่านี้ถ้าไม่ได้อยู่ในกรอบซึ่งเป็นไปเพื่อจริยธรรมหรือคุณงามความดีแล้วถือว่าอาการเหล่านี้ไม่ได้เป็นไปตามที่พระพุทธศาสนาตั้งเป้าหมายสูงสุดเอาไว้ เพราะคุณค่าของจริยธรรมที่แท้จริง คือ ต้องเกิดจากการกระทำทางกาย วาจาที่ใช้เจรจาหรือแม้กระทั่งความคิดที่สามารถแยกแยะเหตุผลชั่วดีคุณโทษประโยชน์และมิใช่ประโยชน์

วิธีปลูกฝังจริยธรรม

คุณธรรมจริยธรรมเกิดขึ้นมาพร้อม ๆ กับการพัฒนาการด้านสติปัญญาและการอบรมกล่อมเกลาให้รู้จักรับผิดชอบชั่วดีของสังคม คุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ทั้งในระบบนอกโรงเรียน และในโรงเรียนการศึกษาคือการพัฒนาคุณภาพชีวิตทำให้ชีวิตมีคุณค่าและกำกับให้ตนเองเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมอันพึงประสงค์ด้วยการปลูกฝังพื้นฐานด้านจริยธรรมในด้านต่าง ๆ การปลูกฝังจริยธรรมตามแนวคิดของสุภัททา ปินทะแพทย์ พอสสรุปได้ดังนี้

1. การปลูกฝังพื้นฐานจริยธรรมด้านการศึกษา การศึกษาเป็นการให้ความรู้ในเรื่องจริยธรรมรวมถึงการอบรมบ่มนิสัยให้เรียนรู้สิ่งที่ถูกผิด และการตักเตือนให้เกิดความสำนึกในความถูกต้องและความผิด

2. การปลูกฝังพื้นฐานจริยธรรมด้านวิชาการ การเรียนการสอนและการศึกษาของไทยมีความเกี่ยวข้องกับศาสนาเป็นเนื้อเดียวกัน ดังนั้นจะเห็นได้ว่า หลักสูตรต่าง ๆ ที่นำมาใช้จะมีลักษณะแนวทางที่เป็นไปในทางเดียวกันกับพุทธปรัชญา

3. การปลูกฝังพื้นฐานจริยธรรมด้านชีวิตและสังคม การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในการดำรงชีวิตทางด้านสังคมก็จะนำพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นหลักการคิดและแก้ปัญหาในเชิงคุณธรรมจริยธรรม การอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขภายใต้กฎเกณฑ์ของสังคมและจิตสำนึกที่ดีของตนเองและผู้อื่น

4. การปลูกฝังพื้นฐานจริยธรรมด้านจิตวิทยา เป็นพื้นฐานที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ด้วยการคิดการหยั่งเห็น การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณมีการไตร่ตรองจนเกิดความเข้าใจจนเกิดเป็นจิตสำนึกการศึกษาจึงต้องมุ่งอบรมให้บุคคลคิดเป็นทำเป็นและแก้ปัญหาเป็นซึ่งมีความมุ่งหมายปลายทาง คือ ให้คิดดี ทำดี และแก้ปัญหาได้ดี การศึกษาจิตวิทยาทำให้เข้าใจธรรมชาติความต้องการของมนุษย์เพื่อให้เข้าใจตนเองและผู้อื่นด้วยการสร้างแรงจูงใจตนเองเพื่อให้สามารถพัฒนาไปสู่ความดีงามได้ (สุภัททา ปินทะแพทย์, 2550 : 254)

การจะปลูกฝังจริยธรรมควรเริ่มต้นที่จิตใจก่อนด้วยว่าจิตใจเป็นผู้ครอบครองร่างกาย ถ้าใจเข้มแข็งบริสุทธิ์ย่อมเป็นปัจจัยส่งเสริมให้ร่างกายเข้มแข็งการกระทำก็ย่อมบริสุทธิ์ไปตามสภาวะของจิตใจ ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอย่าลืมเล็งเห็นธรรมอื่นแม้อย่างหนึ่งที่ไม่อบรมแล้วย่อมเป็นไปเพื่อมิใช่ประโยชน์อย่างใหญ่” (อง.เอก. (ไทย) 20/24/5 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) จากพระพุทธพจน์นี้เห็น

ได้ว่าการกระทำหรือประพฤติดจริยธรรมเป็นสิ่งที่มิประโยชน์มากมายคือทั้งประโยชน์ในปัจจุบันและประโยชน์ในอนาคต แต่ว่าอุปสรรคของประพฤติดจริยธรรมนั้นมีเช่นกันซึ่งก็คือความขี้เกียจหรือไม่อาจไม่ประพฤติปฏิบัติจริยธรรมต่อเนื่องหมายความว่า ทำแล้วก็หยุดหยุดแล้วก็ทำ สาเหตุนี้เองทำให้การปลูกฝังจริยธรรมไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรจะเป็นจากประเด็นนี้จึงได้มีแบบแผนการปลูกฝังจริยธรรมที่ปรากฏอยู่ในพุทธปรัชญา

แบบแผนการปลูกฝังจริยธรรมที่ปรากฏอยู่ในพุทธปรัชญา 3 ชั้น

1. ชั้นปริยัติ หมายถึง การศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้รู้ความจริง
2. ชั้นปฏิบัติ หมายถึง การตัดกายวาจาและใจของตนตามหลักการให้ได้เท่าที่ศึกษามาแล้ว
3. ชั้นปฏิเวธ หมายถึง ความรู้ระดับสูงที่เกิดขึ้นจนเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางมีขึ้นในตัวผู้รู้ (แสง จันทรงาม, 2526 : 1-2)

การปลูกฝังพื้นฐานจริยธรรมทางโลกและการปลูกฝังพื้นฐานจริยธรรมทางธรรมล้วนมีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขทั้งมีแบบแผนสำหรับการปลูกฝังพื้นฐานทางจริยธรรม สำหรับการปลูกฝังพื้นฐานจริยธรรมทางโลกมี 4 ด้าน คือ 1) การศึกษา 2) วิชาการ 3) ชีวิตและสังคม 4) จิตวิทยา ส่วนการปลูกฝังพื้นฐานจริยธรรมทางธรรมมี 3 ประการ คือ 1) ชั้นปริยัติ 2) ชั้นปฏิบัติ 3) ชั้นปฏิเวธ ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักในการปลูกฝังจริยธรรมตามแนวพุทธปรัชญาโดยตรงทีเดียวเพราะครอบคลุมทั้งการศึกษา การปฏิบัติ และผลของการปฏิบัติ

หลักสัปปุริสธรรม

หลักสัปปุริสธรรม ๗ เป็นจริยธรรมของผู้นำทางการเมือง จริยธรรมของสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดีธรรมของผู้ดี ดังต่อไปนี้

1. อัมมัญญาตา ความรู้จักธรรมคือรู้หลักหรือรู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมดา รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล เช่น ภิกษุรู้ว่าหลักธรรมข้อนั้น ๆ คืออะไร มีอะไรบ้าง พระมหากษัตริย์ทรงทราบว่าหลักการปกครองตามราชประเพณีเป็นอย่างไร มีอะไรบ้าง รู้ว่าจะต้องกระทำเหตุอันนี้ ๆ หรือกระทำตามหลักการข้อนี้ ๆ จึงจะให้เกิดผลที่ต้องการหรือบรรลุจุดหมายอันนั้น ๆ เป็นต้น

2. อัตถัญญาตา ความรู้จักอรรถคือรู้ความมุ่งหมายหรือรู้จักผล คือ รู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ว่าหลักธรรมหรือภาสิตข้อนั้น ๆ มีความหมายว่าอย่างไร หลักนั้น ๆ มีความมุ่งหมายอย่างไร กำหนดไว้หรือพึงปฏิบัติเพื่อประสงค์ประโยชน์อะไร การที่ตนกระทำอยู่มีความมุ่งหมายอย่างไร เมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลอะไรบ้าง ดังนี้ เป็นต้น

3. อัตตัญญาตา ความรู้จักตนคือรู้ว่าเรานั้นว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นต้น บัดนี้เท่าไรหรืออย่างไรแล้วประพฤติดให้เหมาะสมและรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงต่อไป

4. มัตตัญญาตา ความรู้จักประมาณคือความพอดี เช่น ภิกษุรู้จักประมาณในการรับและบริโภคน้ำปัจจัย 4 คฤหัสถ์รู้จักประมาณในการใช้จ่ายโภคทรัพย์ พระมหากษัตริย์รู้จักประมาณในการลงทัณฑ์อาชญาและในการเก็บภาษี เป็นต้น

วารสารวิชาการแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

5. กาลัญญตา รู้จักกาลคือกาลเวลาอันเหมาะสม คือ รู้ระยะเวลาที่ควรหรือต้องใช้ในการประกอบกิจการหน้าที่การทำงานหรือปฏิบัติการต่าง ๆ เช่น ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะสมเวลา เป็นต้น

6. ปริสัญญตา ความรู้จักบริษัคือรู้จักชุมชนและรู้จักที่ประชุม คือ รู้จักกิจการที่ประพติดต่อชุมชนนั้น ๆ ว่าชุมชนนี้เข้าไปหาจะต้องทำกิจอย่างนี้จะต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้ควรสงเคราะห์อย่างนี้ เป็นต้น

7. บุคคลัญญตา ความรู้จักบุคคลคือความแตกต่างแห่งบุคคลว่าโดยอัธยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น ใคร ๆ ยิ่งหรือหย่อนอย่างไร และรู้ที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น ๆ ด้วยดีว่าควรจะคบหรือไม่จะใช้จะดำเนินจะยกย่องและแนะนำสั่งสอนอย่างไร เป็นต้น (พระมหานรินทร สุรพลโณ (เอมพันธ์), 2563 : 72-73)

สัปปริสธรรม ๗ เป็นจริยธรรมของผู้นำเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาแก้ปัญหาจริยธรรมของนักการเมืองการปกครองเนื่องจากเป็นหลักธรรมสำหรับนักการเมืองการปกครองที่ดีต่อนักการเมืองการปกครองและผู้บริหารบ้านเมืองระดับต่าง ๆ ผู้นำที่จะประสบความสำเร็จได้นั้นต้องมีหลักธรรมของผู้นำที่ดีจึงจะประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ตามที่ใฝ่หาหมายเอาไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล คือ ผู้นำจำเป็นจะต้องรู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคล สัปปริสธรรม ๗ ประการนี้เป็นจริยธรรมที่มีความจำเป็นต่อผู้นำในการทำหน้าที่ให้สำเร็จได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเพื่อประโยชน์แก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

สรุป

จริยธรรมเกิดจากความรู้อันบุคคลรู้และเข้าใจถึงธรรมชาติของความจริง ๆ เขาก็จะไม่กระทำความชั่วหรือกระทำความผิด แต่เนื่องจากบุคคลไม่รู้จึงต้องกระทำชั่ว เพราะว่าธรรมชาติของมนุษย์นั้นไม่มีใครที่ตั้งใจทำชั่วหรือกระทำความผิด แต่ที่เขากระทำความผิดนั้นก็เพราะเขาไม่รู้ ดังคำที่กล่าวว่า จริยธรรมคือความรู้ ฉะนั้นความรู้จึงหมายถึงความมีเหตุผลของบุคคล ดังนั้นความรู้จึงเป็นรากฐานของจริยธรรมเป็นเรื่องที่กล่าวถึงความดีสูงสุด เช่น ความสามารถของบุคคลในการดำเนินชีวิตให้อยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม ประกอบด้วยความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของคนที่มีต่อตนเองต่อผู้อื่นและต่อสังคมนั้นเอง จริยธรรมเป็นผลมาจากความคิดที่สังคมหรือบุคคลเห็นร่วมกันว่าเป็นสิ่งที่ดี คือ เป็นกฎเกณฑ์หรือหลักแห่งการประพฤติปฏิบัติที่แต่ละสังคมสร้างขึ้นและต้องเป็นที่ยอมรับของทุกคนในสังคม เป็นหลักแห่งความประพฤติปฏิบัติจากการกระทำทางกาย วาจาที่ใจเจรจาหรือแม้กระทั่งความคิดที่สามารถแยกแยะเหตุผลชั่วดีคุณโทษประโยชน์และมิใช่ประโยชน์ล้วนมีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์สุขของชุมชน สังคม และประเทศชาติโดยส่วนรวม โดยเฉพาะผู้นำจึงจำเป็นต้องปกครองตนเองให้มีพฤติกรรมที่ถูกต้องดีงามจนเป็นแบบอย่างที่ดีหรือที่เรียกว่ามีจริยธรรม

ดังนั้นผู้นำจึงจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ คือ 1. ธัมมัญญตา รู้จักเหตุ คือ รู้จักหลักการรู้หน้าที่ ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม 2. อัตถัญญตา รู้จักผล คือ รู้จักจุดมุ่งหมาย รู้ผลแห่งความมุ่ง 3. อัตตัญญตา รู้จักตน คือ รู้จักตนเองว่ามีคุณสมบัติอย่างไร แก้ไขปรับปรุงจุดอ่อนของตนพัฒนาจุดแข็งและดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี 4. มัตตัญญตา รู้จักประมาณ คือ รู้จักความพอเพียง และรู้จักประมาณตนในการแสวงหา 5. กาลัญญตา รู้จักกาล คือ รู้จักเวลา กล้าตัดสินใจ ทำงานให้ทันกับเวลา และรู้คุณค่าของเวลา 6. ปริสัญญตา

รู้จักชุมชน คือ รู้จักวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนนั้น ๆ โดยความแตกต่างทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อและค่านิยมของชุมชน และ 7. บุคคลัญญูตา รู้จักบุคคล คือ รู้จักประเภทของบุคคลว่าควร จะปฏิบัติต่อเขาอย่างไรให้ถูกต้องเหมาะสม มีความเคารพต่อผู้ใหญ่ เมื่อผู้นำมีจริยธรรมคือความรู้ดีที่กล่าวมานี้ ประโยชน์สุขย่อมเกิดขึ้นแก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติได้อย่างแน่นอน

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2541). แนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กิริติ บุญเจือ. (2522). สารานุกรมปรัชญา. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2561). ปรัชญาเบื้องต้น. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์. (2520). จริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2550). รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยและต่างประเทศ. รายงานวิจัยเงินทุนอุดหนุนจากศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม: สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้สังคมมหาชน.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2524). พฤติกรรมศาสตร์เล่ม 2 : จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด.
- เดือน คำดี. (2534). พุทธปรัชญา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ธนภัทร จันทรเรือง. (2556) ความคิดเห็นของข้าราชการกรุงเทพมหานครต่อจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น. รายงานวิจัยสำนักวิจัยเกษตรศาสตร์: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุญมี แท่นแก้ว. (2541). จริยธรรมกับชีวิต. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์.
- ประภาศรี สีหอำไพ. (2540). พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูรัตนสุตากร (ปราโมทย์ ล่องแก้ว) และคณะ. (2563). การพัฒนาการเมืองตามหลักพุทธธรรม. วารสารมหาจุฬานาครทรรณ, ปีที่ 7 ฉบับที่ 10 ประจำเดือนตุลาคม, หน้า 32-43.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2541). คุณธรรมสำหรับนักบริหาร. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2545). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร: สื่อตะวัน. (2541). พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วารสารวิชาการ แสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

พระมหานรินทร์ สุรบุญโญ (เอมพันธ์). (2563). การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทาง
การเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ. ปรัชญาดุสิตบัณฑิตสาขาวิชารัฐศาสตร์. บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย.

วิทย์ วิศทเวทย์. (2528). จริยศาสตร์เบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.

วิโรจ นาคชาตรี และคณะ. (2548). ปรัชญาเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วศิน อินทสระ. (2549). พุทธจริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมดา.

สุภัททา ปิณฑะแพทย์. (2550). พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสวนสุนันทา.

แสง จันทร์งาม. (2526). วิธีสอนของพระพุทธเจ้า. กรุงเทพมหานคร: กมลการพิมพ์.

ไสว มาลาทอง. (2542). การศึกษาจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.